

Розділ I

Економічна теорія

УДК 658.115(477)

А.С. Музиченко
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управлінських технологій,
Університет економіки та права «КРОК»

Реалії та перспективи державного регулювання витратами підприємницького сектора в Україні

У статті розглянуто вплив державного регулювання витрат підприємницького сектора з точки зору можливості здійснювати оцінювання фінансового стану держави, завдяки можливості маневрування наявними в розпорядженні країни ресурсами. З'ясовано, що реалізація державного регулювання витрат підприємництва здійснюється з допомогою видів, форм, методів та інструментів, правильне їх застосування дає можливість досягнути відповідних результатів. Доведено, що державне регулювання в системі управління витратами має бути націлене на постійний пошук і виявлення резервів економії ресурсів і на зниження витрат з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємницького сектора.

Ключові слова: державне регулювання підприємництва, державна політика розвитку підприємництва, державне регулювання витрат, ринкові чинники розвитку підприємництва, прибуток підприємства.

А.С. Музыченко
доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры управленческих технологий,
Университет экономики и права «КРОК»

Реалии и перспективы государственного регулирования затрат предпринимательского сектора в Украине

В статье рассмотрено влияние государственного регулирования расходов предпринимательского сектора с точки зрения возможности осуществлять оценку финансового состояния государства, благодаря возможности маневрирования имеющимися в распоряжении страны ресурсами. Установлено, что реализация государственного регулирования расходов предпринимательства осуществляется с помощью видов, форм, методов и инструментов, правильное их применение дает возможность достичь соответствующих результатов. Доказано, что государственное регулирование в системе управления затратами должно быть нацелено на постоянный поиск и выявление резервов экономии ресурсов, снижение затрат с целью повышения эффективности финансово-хозяйственной деятельности предпринимательского сектора.

Ключевые слова: государственное регулирование предпринимательства, государственная политика развития предпринимательства, государственное регулирование затрат, рыночные факторы развития предпринимательства, прибыль предприятия.

A. Muzychenko
*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Management Technologies,
“KROK” University*

Realities and Prospects of Government Regulation of the Expenses of Business Sector in Ukraine

The impact of government regulation on expenses of the business sector in terms of the possibility to make assessment of the government financial condition due to the opportunity to maneuver of the country available resources was considered in the article. It was found that the implementation of government regulation of business costs is made by means of types, forms, methods and tools, the correct application of them makes it possible to achieve appropriate results. It was proved that government regulation in the management of costs should be aimed at the constant search and identification of reserves to conserve resources and reduce costs to improve the efficiency of financial and economic activity of the business sector.

Keywords: government regulation of business, public policy development, regulation costs, market factors of business, profits.

Постановка проблеми

Сучасний етап розвитку ринкових систем господарювання характеризують процеси активного втручання держави в економічну діяльність. Саме процеси державного регулювання розвитку економіки є тим атрибутом, який визначає сучасність і прогресивність ринкової системи господарювання.

В нашій країні актуальність проблеми управління витратами підприємництва в сучасних мінливих умовах ринкового реформування національної економіки додатково визначається об'єктивною необхідністю у забезпеченні оперативного й ефективного реагування суб'єктів підприємництва на перетворення господарського середовища, створенні належних організаційно-економічних засад підвищення ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції в умовах загострення ринкового суперництва.

Сформована в Україні за часи незалежності модель регулювання витратами не враховує достатньою мірою особливості господарської діяльності в конкурентному середовищі. Вирішення цієї проблеми передбачає необхідність переосмислення існуючої парадигми регулювання з орієнтацією на досвід зарубіжної практики управління бізнес-процесами за участі держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Напрями регулювання зумовлюються необхідністю досягнення стратегічної мети розвитку національної економіки конкретної держави та відповідальністю владних структур за процеси реалізації обраної стратегії. Питанням участі держави в економічних процесах приділяли увагу вчені не одного покоління, серед них: D. Osborne [1], T. Gaebler [1], Б. Райзберг [2], Л. Лозовский [2], Е. Стародубцева [2], С. Городкова [7] та інші. Серед відомих вітчизняних вчених проблеми державного регулювання економіки, економічних процесів вивчалися Л.І. Дми-

триченко [6], Л.Л. Приходченко [5], Л.А. Швайкою [4], І.Є. Давидович [8] та іншими.

Невирішені раніше частини загальної проблеми

Проблемі державного регулювання розвитку підприємництва присвячено чимало наукових праць. Однак в Україні маловивченою є проблема державного регулювання витратами підприємницького сектора та визначення конкретних об'єктів цілеспрямованого впливу з боку держави та способів його здійснення, що покликані дати можливість визначати структуру підприємницького сектора економіки за критерієм фактора концентрації витрат.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає у з'ясуванні сутності державного регулювання витратами підприємництва, його стану та перспективам розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для ефективного розвитку підприємництва держава має створювати засади сприяння та регулювання. Саме ці процеси – сприяння розвитку і регулювання підприємництва – є тими, які визначають сучасність і прогресивність дій державної влади. Це підтверджує і досвід зарубіжних країн, де політику сприяння та регулювання використовують як головний інструмент управління макроекономічними процесами. З цього приводу іноземні дослідники Д. Осборн та Т. Геблер у книзі «Перебудова держави» визначили ключові ознаки ефективної держави: потрібна державна система, схожа на каталізатор, яка спрямовує та стимулює дію, а не така, що робить спробу зробити все сама; належить суспільству – надає повноваження, а не обслуговує; така, що спрямовується завданнями, орієнтована на результат і повернута обличчям до клієнта [1].

Проте, зміни, які відбуваються як в економіці України, так і світовому просторі, вимагають нових підходів до проблем регулювання розвитку вітчизняного підприємництва (відбувається трансформація напрямів, форм, методів, характеру та масштабів державного регулювання). Зокрема, вплив глобалізації вимагає від органів державної влади постановки нових завдань і перегляду стратегії і тактики регулювання підприємницької діяльності.

У перекладі з латинської поняття «регулювання» означає «підпорядковувати певному порядку» [2, с. 288]. У словнику української мови «регулювати» означає: «1) впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі; 2) домагатись нормальної роботи машини, установки, механізму і т. ін., забезпечуючи злагоджену взаємодію складових частин, деталей; 3) зменшувати або збільшувати швидкість, величину і т. ін., досягати потрібної сили, належного ступеня вияву чого-небудь» [3, с. 480-481]. Регулювання може здійснюватися на макро-, мезо-, мікро- та нанорівнях.

Найчастіше у науці виділяють ринкове регулювання та державне регулювання економіки. Така позиція є домінуючою. Окремі науковці виділяють: ринкове саморегулювання, тотальне і часткове державне регулювання економіки [4, с. 32-35]. Державне регулювання економіки характерне нині для більшості країн і полягає в тому, що держава з допомогою сукупності методів регулює поведінку суб'єкта господарювання, виконує спрямовуючу роль щодо реалізації довготривалих програм розвитку. «Державне регулювання стає більш об'ємним поняттям, ніж було досі, оскільки призводить до змін істотної складової в тій чи іншій системі» [5, с. 149-150].

Л.І. Дмитриченко у монографії «Державне регулювання економіки: методо-

логія і теорія» підкреслює, що є дві форми регулювання економіки – ринкова та державна, на її думку, державна базується на законах ринку [6, с.28].

Створення впорядкованої структури державного регулювання витрат підприємництва вимагає здійснення економічно обгрунтованої їх класифікації за окремими ознаками чи видами. Необхідно зазначити, що в короткостроковому періоді державне регулювання витратами підприємництва шляхом прямого регулювання цін може сприяти стабілізації економіки країни. Класифікація потрібна для моделювання впливу державного регулювання витрат на підприємницький сектор.

Характерним для державного регулювання витрат підприємницького сектора є те, що держава надає підприємству суспільні блага і послуги, що відповідають його потребам і характеризуються найбільш високими показниками ефективності, тому використання державного регулювання витратами підприємництва надає змогу критично оцінити напрями витрачання коштів підприємств.

Вплив державного регулювання витрат підприємницького сектора дає можливість здійснювати оцінювання фінансового стану держави завдяки можливості маневрування наявними в розпорядженні країни ресурсами, при цьому підвищується відповідальність державних органів за досягнення кінцевого кількісного та якісного результату діяльності підприємств.

Реалізація державного регулювання витрат підприємництва здійснюється з допомогою методів та інструментів. Правильне застосування методів регулювання дає можливість досягнути відповідних результатів. Під ними розуміємо способи впливу держави на поведінку суб'єктів підприємництва з метою створення та забезпечення умов їхньої діяльності відповідно до визначених напрямів розвитку. Кожен метод знаходить своє застосування через сукупність відповідних інструментів, які є знаряддям для досягнення визначених цілей.

Проблему розвитку регулювання витратами неможливо вирішити, застосовуючи лише ринкові методи. В процесі регулювання витратами підприємницького сектора постає необхідність у формуванні системи регулювання економічними процесами, котра поєднувала б ринкові механізми з методами державного впливу. Загальноприйнятним є поділ всіх методів державного регулювання витрат на прямі та опосередковані (непрямі). Їх застосування визначається станом зовнішньоекономічного середовища, від якого значною мірою залежить ефективність регулювання витратами окремих бізнес структур.

В цілому будь-яке регулювання призводить до обмеження конкуренції і найчастіше сприймається як негативне явище. Проте однозначність такого тлумачення наслідків регулювання не відрізняється прогресивністю. Нині для оцінювання ефективності регулювання витратами підприємництва необхідно визначати не лише вигоди чи витрати окремих суб'єктів ринку, але й усього суспільства. Та й однозначно стверджувати, що конкуренція сама по собі є вигодою для суспільства, не можна.

Витрати, що супроводжують процес регулювання, мають комплексний характер, оскільки об'єднують явні та неявні (приховані) витрати. Явні витрати – це ресурси, необхідні для реалізації механізму регулювання цін. Доданої групи витрат доцільно відносити фінансові ресурси, які виділяються безповоротно з бюджету на реалізацію методів, зокрема цінового субсидіювання виробників продукції, компенсації податкових й інших пільг тощо. Величину цих витрат досить легко визначити за даними про видатки бюджету на здійснення відповідних заходів.

До неявних витрат доцільно відносити витрати окремих суб'єктів та суспільства в цілому від обмежень, що накладає державне регулювання на ринкове се-

редовище. Це, зокрема, недоотримані прибутки виробників відповідної продукції внаслідок обмеження їхнього рівня рентабельності, тарифних, митних обмежень тощо. До неявних витрат доцільно віднести й додаткові витрати покупців на споживання за цінами, вищими від рівноважних. Величина неявних витрат не піддається розрахунку на основі фактичних даних, оскільки стосується прогнозних умовних величин (витрат, які були б здійснені споживачами, або величини прибутків, які були б отримані виробниками, за умови, що ситуація на ринку була б іншою, ніж при застосуванні існуючого або прогнозованого механізму державного регулювання). Крім того, регулювання пов'язане із значними витратами фінансових ресурсів на інформаційне та кадрове забезпечення, створення системи оперативного реагування на зміни середовища тощо.

Отже, особливо важливим є відстоювання державою інтересів в розвитку системи регулювання витратами підприємницького сектора, щов кінцевому підсумку призведе до скорочення суми витрат на виробництво та реалізацію продукції (товарів та/або робіт чи послуг), а також за умов успішної реалізації призведе до підвищення доходу за тих же обсягів випуску. Тому державне регулювання в системі управління витратами має бути націлене на постійний пошук і виявлення резервів економії ресурсів і до зниження витрат з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємницького сектора.

Висновки

Отже, державне регулювання витратами підприємництва впливає на: забезпечення сприятливих умов для сталого економічного розвитку та подальшого економічного зростання в Україні, досягнення соціальної стабільності, підвищення рівня глобальної конкурентоспроможності країни. Відповідно до цієї мети можна сформулювати завдання та перспективи розвитку державного регулювання витратами підприємництва економіки України на даному етапі: забезпечення стабільного економічного зростання та розвитку; досягнення повної, ефективної та продуктивної зайнятості трудових ресурсів, нарощування трудового потенціалу; створення прозорого та справедливого перерозподілу доходів населення й зменшення соціальної напруженості; досягнення й послідовне підвищення економічної ефективності в країні; збалансування зовнішньоторговельного балансу країни, забезпечення стабільності цін і грошей, раціоналізація природокористування, подальший інституційний розвиток.

Література

1. Osborne D., Gaebler T. Reinventing Government: Now the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector, Addison Wesley, 1992.
2. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А.Райзберг, Л.Ш.Лозовский, Е.Б.Стародубцева. – 2-е изд., исправ. – М. : Инфра-М, 1998. – 479 с.
3. Словник української мови. В 10-ти т. [Ред. колегія: акад. І.К.Білодід (голова) та інші] Т. VIII. Природа-Ряхтливий – К. : Наукова думка, 1977. – 840 с.
4. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Л.А.Швайка. – К. : Знання, 2006. – 435 с.
5. Приходченко Л.Л. Забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади : монографія / Л.Л. Приходченко. – Одеса : Оптимум, 2009. – 300 с.
6. Дмитриченко Л.И. Государственное регулирование экономики: методология и теория: монография / Л.И. Дмитриченко. – Донецк : Издательство «УкрНТЭК», 2001. – 329 с.
7. Городкова С.А. Основные слагаемые современной системы управления затратами / С.А. Городкова // Вестник Сибирского университета потребительской кооперации. – 2011. – № 1. – С. 137-147.
8. Давидович І.С. Управління витратами: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2008. – 320 с.